

Nr 314.

Av herr **Carlsson, Carl**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med vissa bestämmelser om krigsdomstolar och rättegångar därstädes.*

I det yttrande från lagrådet, som åtföljer Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med vissa bestämmelser om krigsdomstolar och rättegången därstädes, riktas mot det remitterade förslaget en stark och välmotiverad kritik. Lagrådet har funnit de konstitutionella betänkligheterna mot förslaget så allvarliga, att lagrådet bestämt avstyrker förslagets framläggande för riksdagen. Vidare har lagrådet funnit den teknik, som kommit till användning för reglering av det förevarande ämnet, av så betänklig art, att den endast kan försvaras, om det av rättsprincipiella eller statsfinansiella grunder anses angeläget att omedelbart vidtaga en reform, genom vilken den militära rättsskipningen i stort sett underlägges de allmänna domstolarna.

I propositionen hava en del av lagrådet gjorda detaljanmärkningar föranlett ändringar av förslaget, men ovan återgivna huvudanmärkningar hava lämnats obeaktade. Man torde därav få draga den slutsatsen, att departementschefen ansett sig i sin vid frågans första föredragning i statsrådet givna motivering hava styrkt den av lagrådet ifrågasatta angelägenhetsgraden.

Bortsett från att i lagrådets yttrande icke läres få inläggas, att de konstitutionella betänkligheterna kunna hävas av skäl, som göra reformen brådskande, framgår icke på något sätt, — av vad i propositionen blivit anfört — att reformen icke tål ett uppskov.

Av allt att döma har i propositionen tyngdpunkten lagts på de rättsprincipiella skälen. Det åberopas som en länge erkänd uppfattning, att specialdomstolar icke skola inrättas för särskilda kategorier medborgare, och de upprepade framställningar, som gjorts om krigsdomstolarnas avskaffande, heter det, »torde ställa önskvärdheten i och för sig av denna åtgärd utom diskussion». Det anföres också som en avgjord sak, att denna önskan delas av de värnpliktiga, som under tjänstgöring vid krigsmakten komma under åtal för begångna förseelser.

Det torde vid bedömandet av dessa skäls bärighet böra tagas i betraktande, att stora och vittomfattande reformfrågor på processlagstiftningens område äro under utredning, bland vilka ett flertal uppbäras av en bredare folkopinion än den nu föreliggande. Det torde också böra erinras om att de mer eller mindre känslöbetonade skäl, som ligga till grund för den antydda motviljan mot särskilda krigsdomstolar, i viss utsträckning bottna i föreställningar, uppkomna före den reformering av krigsdomstolsförfarandet, som genomfördes från och med år 1916. Att märka är nämligen, att de nu förefintliga krigsrätterna vid behandling av mål, däri ansvarstalan föres, alltid äro sammansatta av två

civila domare — krigsdomaren och auditören — samt av två militära ledamöter. Därest olika meningar skulle yppa sig inom domstolen, exempelvis de två civila ledamöterna vilja frikänna eller ådöma lindrigare straff än de två militärerna, skall den friande och i alla händelser den mildaste meningen bliva den, som skall läggas till grund för krigsrättens beslut. Visserligen har gjorts gällande, att de nuvarande krigsdomstolarna icke skulle vara fullt objektiva och att tilliten till deras verksamhet icke skulle vara mera allmänt utredd, men detta påstående har icke i någon mån blivit styrkt. Tvärtom har från många håll framhållits, att krigsdomstolarna numera fungerat fullt tillfredsställande.

Vid avgörandet av spörsmålet huruvida skäl föreligga, som påkalla en alla konstitutionella och lagtekniska betänkligheter hävande brådska för den föreslagna åtgärdens vidtagande, bör väl i första hand klargöras, vilken betydelse och verkan reformen kan hava för de medborgare, vilkas intressen det gäller.

Förslaget, sådant det slutligen förelagts riksdagen, innebär i stora drag, att mål om ansvar, som icke kunna avgöras i disciplinväg, skola avdömas av närmast varande allmän underdomstol, att s. k. undersökningsmål skola som regel handläggas av en befattningshavare vid underdomstol i egenskap av ensamdomare, samt att disciplinmålen skola som hittills handläggas av vederbörande befälhavare efter hörande av den jurist, som får förordnande att ombesörja de nuvarande auditörsgöromålen.

Det förutsättes i motiveringen till förslaget, att disciplinförfarandet i möjligaste mån anlitas, d. v. s. att till domstol icke hänskjutas andra mål än sådana, som icke kunna avdömas i disciplinväg. Med hänsyn till de besvärigheter det föreslagna domstolsförfarandet måste medföra för de militära befattningshavarna, kan man säkerligen räkna med, att förenämnda anvisning kommer att följas. Detta innebär, med kännedom om den utsträckning, vari rena disciplinmål hittills varit hänskjutna till krigsrätt, att vederbörande befälhavare kommer att i väsentligt större omfattning utöva sin disciplinära bestraffningsrätt efter reformens genomförande än nu är fallet. En sådan ändring kan icke enligt de grundtankar, som uppbära reformen, vara något för de värnpliktiga önskvärt.

I detta sammanhang torde vara skäl erinra om att större delen av de personer, som ställas under åtal vid krigsdomstol, utgöras av värnpliktiga eller fast anställda, tillhörande manskapsgraden vid krigsmakten. Flertalet av dessa äro i åldern 18—25 år och det kan med fog göras gällande, att specialdomstolar just för dessa åldersklasser lämpligen böra finnas i funktion, då det gäller prövningen och avgörandet av förseelser, i de flesta fall begångna av ungdomligt övermod eller okynne samt under säregna tjänstgöringsförhållanden.

Enligt förslaget skall vederbörande domstolsordförande avgöra, om ett undersökningsmål skall handläggas av domstolen i dess helhet eller av ensamdomare. Av liknande skäl, som nyss anförts för antagandet, att hänvisning till domstolen ej göres av befälhavaren i oträngt mål, lär det bliva regel, att ensamdomare handlägger undersökningsmålen, för vilka undantagslöst torde krävas inställelse å militäretablissemnet. Denna försvagning av domstolen i mål, som

dock kunna gälla för den enskilde betydande värden, kan icke vara till förmån för de värnpliktiga.

Den offentlighet, som präglar förfarandet vid allmän underrätt, kommer säkerligen att i särskild grad fästa uppmärksamheten vid de krigsrättsmål, som där handläggas. Emellertid är att märka, att medan ett vanligt ansvarsmål icke kommer under domstolsprövning, med mindre vederbörande åklagare där anhängiggör talan, så är förhållandet i krigsrättsmålen ett annat. Det är befälhavaren, som anmäler målet, och först vid det rättegångstillfälle, då åklagaren inställer sig, får denne taga ståndpunkt till åtalsfrågan. Det kan således hända, att ett anhängiggjort mål angående ansvar enligt strafflagen för krigsmakten icke föranleder ansvarstalan. Detta för krigsrättsförfarandet egendomliga förhållande kan för den enskilde, som det angår, innebära en stor olägenhet, om det kommer i användning vid allmän underrätt.

De konsekvenser av reformens genomförande för de värnpliktiga, som sålunda antytts, kunna icke rimligtvis räknas som skäl för dess brådstörtade genomförande mot de tungt vägande skäl, som av lagrådet åberopats för förslagets avstyrkande.

Vad angår de statsfinansiella grunderna för reformen så torde dessa vara tämligen outredda. I varje fall synas de besparingar, som statsverket skulle vinna, vara jämförelsevis oväsentliga. I vad mån det är en riktig väg att åstadkomma besparingar åt statsverket genom att pålägga kommunerna ökade bördor (såsom här i viss utsträckning skulle bliva fallet), lär väl också med fog kunna sättas ifråga.

I anslutning till det anförda och under åberopande särskilt, att förslaget icke kan för de värnpliktiga anses medföra, att de skola dömas under mera för oväld och rättvisa betryggande former än hittills, får jag hemställa,

att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 223 angående förslag till lag med vissa bestämmelser om krigsdomstolar och rättegången därstädes.

Stockholm den 7 april 1933.

C. A. Carlsson.